

СОЦІОКУЛЬТУРНІ СТЕРЕОТИПИ РЕПРЕСОВАНИХ ПОЛЯКІВ ПІВДНЯ УКРАЇНИ ЧАСІВ «ВЕЛИКОГО ТЕРОРУ»

У статті розглядаються причини ворожого ставлення більшовицької влади до поляків, дії репресивно-каральної системи. Зроблено спробу на основі архівно-слідчого матеріалу виділити соціокультурні стереотипи, визначені владою, в ході репресій на Півдні України часів «Великого терору» проти польського населення на прикладі Херсонщини.

Ключові слова: багатонаціональний регіон, польські сільради, репресії, терор, соціокультурні стереотипи, репресивно-каральна система, нацменшини, націоналісти, державна позика, «лишенці», РКЦ, дисперсне проживання.

Відновлення імперської свідомості у найближчого сусіда України – РФ, підтримка нею неофашистських рухів, орієнтація на режим «сильної руки» та побудови моделі закритого суспільства, анексія Криму, спроби реанімації сталінізму, наявність в Україні потужної п'ятої колони, зорієнтованої на «русский мир», розв'язання війни на Сході України засвідчує, що людство ще не виробило достатньо потужних політичних та правових важелів для боротьби з насиллям. У зв'язку з чим на науково-методологічному рівні актуалізується проблема насильства, проявом котрого є сталінські репресії.

Темі репресій присвячено багато робіт, серед яких заслуговує на особливу увагу монографія професора Колумбійського університету Р. Конквеста «Великий терор», що вийшла друком у СРСР в 1973 році [9]. У ній масові чистки визначено як механізм запровадження одноосібного правління, як вияв більшовицької тоталітарної системи.

* Кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України та методики викладання факультету психології, історії та соціології Херсонського державного університету.

Л. Цибуленко. Соціокультурні стереотипи репресованих поляків Півдня України...

Серед праць українських учених слід виділити роботу І.І. Біласа [1] у 2-х книгах, присвячену означеній проблематиці, де простежується процес утворення репресивно-каральної системи в Україні у її зв'язку з формуванням тоталітарної системи СРСР.

Ґрунтовною є робота авторського колективу «Україна у добу «Великого терору»: 1936–1938 роки» [10], де визначено апогей більшовицької тероріади в Україні, її етапи, особливості, наслідки. Переважаючу частину роботи присвячено чисткам чекістських кадрів як центральних, так і територіальних підрозділів НКВС УСРР.

Захищено чималу кількість дисертацій, серед котрих робота Вронської Т.В. на здобуття наукового ступеню д.і.н. [2], де розглянуто малодосліджену тему репресій проти родин «ворогів народу». Окрім того, репресії досліджуються як невід'ємна частина державного механізму перехідного періоду, досліджується інститут насильства як такий та роль заручництва у ньому.

Загальним тенденціям та регіональним особливостям на Поділлі присвячено дисертаційне дослідження Жезицького В.Й. [7], що враховує аграрний характер регіону та багатонаціональний склад його населення.

Саме південна частина України досліджується у дисертації на здобуття наукового ступеню д.і.н. Шитюка М.М. [11], де висвітлюється становлення репресивно-каральної системи та надається загальна характеристика її проявів в економічній сфері, проти різних політичних партій та угруповань, служителів культу, інтелігенції, нацменшин тощо.

Не дивлячись на ґрунтовність означених та інших робіт ряд проблем залишилась поза увагою дослідників. Наша мета – виокремлення соціокультурних стереотипів, визначених владою в ході репресій на Півдні України часів «Великого терору» проти польського населення на прикладі Херсонщини. Це тим більше є нагальним, враховуючи, що 60,5 % поляків, які

Л. Цибуленко. Соціокультурні стереотипи репресованих поляків Півдня України...

проживають в сучасній Херсонській області вважають українську мову своєю рідною і лише 32,5 % – російську.

Поляки на територію багатонаціональної Херсонщини потрапили шляхом міграцій сільського населення з густонаселеної губернії Російської імперії – Подільської – та герцогства Варшавського на межі XVIII – XIX ст. Інша група – втікачі та репресовані після поразки польського повстання 1830–1831 рр. На 1897 р. кількість поляків на території сучасної Херсонської області досягла 5152 особи, що становило 0,9 % населення [6, с. 39]. Наступна хвиля поляків потрапила в ході бурхливих подій Першої світової війни. Серед нацменшин, які проживали в Україні на середину 20-х рр. XX ст., польська досягла 476, 4 тис., займаючи 4-е місце [12, с. 320]. За переписом 1926 р. польське населення Херсонської округи становили 4474 особи [3, с. 35].

Вороже ставлення більшовицької влади до поляків прослідковувалося ще з початку 20-х рр. і підігрівалося радянсько-польською війною. Першими жертвами арештів стали поляки, які підозрювались у поході військ Ю. Пілсудського на Київ. Тавро «білополяк» надовго стане приводом до недовіри, переслідувань, арештів [8, с. 141]. Політика коренізації дещо пом'якшила відношення до нацменшин і стимулювала створення національних районів та національних рад з метою привернення нацменшин на бік радянської влади. Як наслідок, на території Херсонської області діяли 3 польські сільради у Лепетихівському та Нижньо-Сірогозькому районах, де компактно проживало 1930 поляків. Із 225 польських шкіл в Україні 4 з них функціонували в Херсонській окрузі [12, с. 320, 324].

Але потяг поляків до приватного господарства йшов у супереч державній політиці усупільнення майна, що призвело на початку 30-х рр. до наступу на поляків. Ситуацію ускладнювала належність польського населення до римокатолицької церкви у часи офіційної антицерковної політики влади. З'являються заклики до боротьби з націоналістами та фашистами з середовища нацменшин, а на поляків навішується тавро «шкідницької» нації. З 1934 р.

Л. Цибуленко. Соціокультурні стереотипи репресованих поляків Півдня України...

починається ліквідація національних районів, згодом національних рад, національних учбових закладів і установ, причому польські утворення були в авангарді ліквідаційних заходів. Наступними заходами були арешти і процеси над поляками, що тривали більше п'ятнадцяти років [8, с. 159].

Вже на 1 листопада 1937 р. в Україні по польській лінії заарештовано 19030 громадян, з них засуджено до розстрілу 4885 осіб, у наступному 1938 р. засуджено 50 тис. поляків в Україні [12, с. 328].

Особливо показовою ситуація була у південному багатонаціональному регіоні України, зокрема на Херсонщині. Так, у 1937 р. були притягнені до відповідальності та засуджені Миколаївським облуправлінням НКВД (у 1937 р. Херсон як місто обласного підпорядкування з районами входив до складу Миколаївської області [4, с. 693]) за ст. 54-10, ч.1 УК УРСР за контрреволюційну діяльність Баран Н.Д., Рогальський С.А. та Гілевич І.І. Усі троє – поляки за національністю, працівники колгоспу у с. Григор'ївка Чаплинського району, безпартійні [5, арк. 60].

Перевіркою 1959 р. було встановлено, що до карної відповідальності їх було притягнуто без достатніх підстав. Ухвалою від 26 вересня 1959 р. рішення відмінено, справу призупинено за недоведеністю злочину [5, арк. 112, 113].

У 1937 р. для арешту та звинувачення Миколи Барана посприяло те, що він уродженець с. Оливо-Королівка у Польщі, тобто був підданим Австро-Угорської імперії, під час Першої світової війни в 1915 р. потрапив у полон у Росії. Він залишився в колишній Російській імперії і з 1917 р. проживав у с. Григор'ївка. Ситуацію ускладнювало не лише походження М. Барана, але й те, що він листувався з власною матір'ю та дядьком, які проживали у Польщі. При обшуку у нього було знайдено листи польською мовою та книгу духовних пісень, що також з точки зору влади було злочином.

Після смерті матері у 1934 р. у М. Барана у Польщі залишився будинок і гроші золотом 1300 крб., з огляду на що М. Баран мав контакти з польським консулом з метою переводу його майна до СРСР. Отримавши відмову, він

Л. Цибуленко. Соціокультурні стереотипи репресованих поляків Півдня України...

підчував перед польським консулом у Києві про видачу дозволу на виїзд до Польщі. Консульство вимагало від нього іноземний паспорт, у той час, коли сільська місцевість, де проживав М. Баран взагалі не підлягала паспортизації, і довідку, що він не російськوپідданий. Що до останньої, то М. Баран підданства не приймав, про що він повідомляв консула, але в анкетах рахується як підданий [5, арк. 23].

Родичі також заохочували його на виїзд до Польщі, бо у голодний 1933 р. він писав їм, що живе дуже погано і ледь не помер від голоду та просив допомоги. До колективізації мав середняцьке господарство, вже на момент арешту мав 1 корову, 2-х телят, 1 вівцю, тобто селянський мінімум. Також розповідав у листах, що в радянській країні кулаків усіх вислали. І хоча все це була правда, але саме така правда, на погляд влади, псувала імідж країни, тому на допиті слідчий ставив йому питання: «Чи розумієте ви, що надсилаючи такі листи до фашистської Польщі, ви наводили наклеп на радянську владу?» [5, арк. 5, 23зв., 24а, 71 зв.]. Сама постановка питання дає зрозуміти сутність тоталітарного характеру влади та завдання і механізм роботи її карально-репресивної системи, філософію відношення до сусідніх країн.

В архівно-слідчій справі відчувається певна суперечливість. За матеріалами справи М. Баран намагався перевести свої гроші з Польщі до СРСР і лише, коли це не вдалося зробити – намагався виїхати сам. Разом з тим, йому інкримінували, що він не переводив свої гроші з Польщі тому, що саме там вони мали шанс бути збереженими на відміну від СРСР [5, арк. 24а зв.]. Тобто, чого влада боялася, у тому вона, власне, і звинувачувала. Відповідно справі М. Баран кілька разів намагався виїхати до Польщі, про що підтверджує і довідка від сільради і, навіть, що виглядає фантастично для простого пастуха, самотужки намагався перейти радянський кордон.

Листи до консульства та клопотання малограмотний поляк-колгоспник писав як сам, так і з допомогою свого віддаленого родича Войницького О.І.,

Л. Цибуленко. Соціокультурні стереотипи репресованих поляків Півдня України...

який був інженером електростанції у м. Дніпропетровську й як освічена людина допомагав родичеві.

Тобто, у людини була мала Батьківщина, родичі, майно, яке він, природно, хотів отримати, тим більше у такі голодні 1932–1933 рр. Цей занадто тісний зв'язок і власницькі бажання трактувався як націоналістична діяльність, пропагування фашистського, на погляд влади, ладу у Польщі. Зміст листів розглядався як наклепи на радянську дійсність, тому що, вірогідно, влада відчували оціночний момент дійсності і ця оцінка була не на користь влади. Власні прорахунки компенсувалися насиллям – говорити про це вголос не можна було, тим більше, коли цей голос було би чути за кордоном. Особлива нарада при народному комісарі внутрішніх справ СРСР засудила М. Барана до 10 років виправно-трудоих таборів.

Підставою для звинувачення двох інших членів цієї, начебто, контрреволюційної організації – Рогальського С.А. та Гілевича І.І. – уродженців цього ж с. Григор'ївка, поляків за національність, безпартійних, було те, що вони являлись вихідцями з сімей кулаків, причому перший з них – із сім'ї великого кулака. Його батько розкуркулювання уник у 1931 р., лише виїхавши до Сімферополя. Стан Рогальського С. обтяжувало те, що він у минулому перебував у якості рядового на службі у складі білої армії. І хоча після мобілізації до військ Врангеля в 1920 р. під час відправки він втік, після викриття й поновлення знову вдався до втечі, тобто стійко не бажав служити у військах білих, з точки зору влади, це назавжди зіпсувало його біографію й допомогло йому потрапити до списку потенційних ворогів радянської влади. Тим більше, що завжди можна було сказати, що війська білої армії він залишив, коли врангелівці відступали, що, власне, і прослідковується у показах свідка Дзигунського А. – рядового члена артілі ім. Калініна [5, арк. 51, 77 зв.].

Рогальський С. також неодноразово заарештовувався за хуліганство – у 1929 р. отримав 1,5 роки ув'язнення. Просидівши пів року був звільнений. У 1931 р. його знов засудили до 3 років ув'язнення. Вже у 1937 р. напередодні

Л. Цибуленко. Соціокультурні стереотипи репресованих поляків Півдня України...

арешту знаходився під слідством за те ж хуліганство. Тобто, влада не забувала «колишніх», постійно тримала їх під прицілом і нарешті у рік великого терору вирішила остаточно позбутися баласту [5, арк. 60-61].

При обшуці у Рогальського С.А., як і у інших, нічого не знайдено, окрім чотирьох дітей, старшому з яких було шістнадцять років, а молодшому вісім [5, арк. 10, 16]. Однак це не завадило звинуватити його в тому, що серед колгоспників ним проводилась антирадянська агітація, направлена на підрив трудової дисципліни і на зрив підписки на державну позичку серед колгоспників. Рогальський С. визнав, що не хотів підписуватися одним із перших. За показами свідків, коли його викликали до сільради, то у відповідь почули від нього: «Якщо радянська влада така бідна, то ось вам 5 крб.». Після чого йому повернули гроші й не стали його підписувати, але, як з'ясувалось згодом, не забули. У показах на нього інших свідків йдеться про те, що він наголошував, що позичку сплачуєш, а у колгоспі нічого немає, що постачання товарів дуже погане. Але це лише реальність і люди не могли на неї не реагувати, як і на все інше, хоча це пояснення не було достатнім для тоталітарної системи.

Як обтяжуюча обставина виступало те, що він був очільником бригади городників і з точки зору офіційної влади мусив би організовувати інших на держпозичку. Тому йому приписали й те, що він у 30-х роках сприяв знищенню сільськогосподарської продукції та жорстокому, навіть нелюдському, ставленні до робітників своєї бригади, при цьому, начебто, побивши привселюдно стахановку Блощінську Ф. [5, арк. 52, 107]. Як з'ясувалося у 1959 р. при перегляді справи, начебто постраждалу, Блощінську Ф. у 1937 р., навіть, не допитували [5, арк. 108].

Наклеп підтримав у своїх показах Михайлевський П., голова артїлі ім. Калініна, де працював звинувачуваний. Він засвідчив, що бригадир Рогальський С. сподівався на заміну радянської влади троцькістською, нарікав, що радянська влада все бере в борг у колгоспників, що після ознайомлення з

Л. Цибуленко. Соціокультурні стереотипи репресованих поляків Півдня України...

листуванням Барана М. з польськими родичами Рогальський С., начебто, не розуміє, чому той не від'їжджає, якщо там краще. Особливо вражаючим було те, що Рогальський С. підтримував зв'язок із братом, який, у свою чергу, листувався з родичами, які мешкали у США та ще й розповідав колгоспникам, як гарно там живуть люди [5, арк. 48-49 зв., 107].

Недолуго виглядає звинувачення його в організації виїзду поляків до Польщі, тому що в консульстві їм було відмовлено [5, арк. 51 зв.]. Це могло би, як максимум, виглядати як ініціатива, а не організація, скоріше її відсутність, тому що ніхто і не ставив такої мети. На відміну від М. Барана С. Рогальський – поляк, який народився в СРСР, навіть родичів у Польщі не мав, але був винен, тому що мав не правильну національність.

Ті ж свідки 1937 р. при перегляді справи показали, що Рогальський С. на чолі бригади городників прагнув виростити гарні овочі й при ньому були високі врожаї, що він, взагалі, дуже любив городництво. Як спеціаліст він був вимогливим до роботи як до себе, так і по відношенню до інших – дивився, щоб працювали сумлінно, не більш того. І лише один свідок, колишній голова сільради Михайлевський П., підтвердив свої покази 1937 р., включаючи й, начебто, твердження Рогальського С., що «...скоро Гітлер вставить кільце в рило Сталіну», що радянська влада надто хитка, про родичів у США і що життя там зможе, «...не те, що у нас» [5, арк. 86 а]. Блощинська Ф. показала у 1959 р., що її не тільки не били, а вони, навіть, не сварилися [5, арк. 82].

Третім заарештованим та засудженим був Гілевич І.І., батько якого не лише зазнав розкуркулення у 1932 р., але й пройшов позбавлення виборчих прав. За свідченням дружини І. Гілевича, її свекор мав 30 дес. орендованої землі, 2-3 коня, 1-2 корови, дрібне сільськогосподарське знаряддя, при цьому найманої сили не мав [5, арк. 80].

Гілевич І., відділившись від батька, жив на хуторі окремо. До колективізації мав середняцьке господарство. У своїх показах він засвідчував, що спостерігаючи в колгоспах безгосподарність ним було прийнято рішення не

Л. Цибуленко. Соціокультурні стереотипи репресованих поляків Півдня України...

вступати до них, що лише одноосібне господарство здатне забезпечити матеріальну базу кожного одноосібника й економіку СРСР у цілому. Засвідчив, що єдина причина, що змусила його записатися до колгоспу – це розкуркулення його батька та інших в родині, тобто з метою убезпечення свого власного господарства від репресій [5, арк. 41, 41 зв., 68 зв.].

Звинувачували його, як і Рогальського С., в тому, що проводив діяльність, націлену проти підписки на державну позику, вів розмови про війну СРСР з Японією. Доводив безперспективність колгоспного ладу, що не дивно для польської ментальності з її усвідомленням більшої продуктивності індивідуальної праці. Приписувались йому досить різкі висловлювання про позику, що скільки голота буде старцювати, що, начебто, цьому необхідно покласти край [5, арк. 38, 39].

Секретар сільради Буладан А. свідчив, що Гілевич І. неодноразово виступав проти того, щоб здавати хліб державі, що в колгоспі працювати змушені на когось. На позику, начебто, агітував не підписуватись, мотивуючи, що ця акція повинна здійснюватись за власним бажанням, що ніхто не може змусити це зробити. Наводив висловлювання Гілевича І.: «Якби вас активістів не було – було би краще, радянська влада тільки на вас, голоті, й виїжджає!.. Кооперація на селі тільки для того, щоб тягнути з нас хліб, крашанки, гроші. Радянській владі потрібно м'ясо, але ми будемо давати тоді, коли самі будемо ситими. Коли буде кінець тому, що влада перестане брати?» [5, арк. 42, 42 зв.]. Власне, у надуманих звинуваченнях влада демонструвала усвідомлення усіх своїх вад й побоювання від неможливості їх усунення.

Із заключення слідчого управління КДБ при Раді Міністрів УРСР по Херсонській області видно, що заарештовано усіх трьох було 25 серпня 1937 р., а вже 4 листопада 1937 р. рішенням народного комісара внутрішніх справ СРСР – генерального комісара Госбезпеки СРСР Єжова М. і прокурора СРСР Вишинського А., до речі, українсько-польського походження, вихідця з Херсонської губернії, Рогальського С. та Гілевича І. було засуджено до вищої

Л. Цибуленко. Соціокультурні стереотипи репресованих поляків Півдня України...

міри покарання – розстрілу. Вже 29 листопада цього ж року вирок приведено у виконання по відношенню до Гілевича І. й 1 грудня – по відношенню до Рогальського С. [5, арк. 63-64]. Тобто, фактично, винесення вироку й приведення його у виконання було здійснено протягом місяця – у рекордно короткі терміни. Це було ординарним явищем того часу, коли працював конвеєр смерті.

Їх було визнано винними в тому, що їх метою було повалення радянської влади, хоча в довідці з архівно-слідчої справи засвідчено, що жодних речових доказів не було. Але чи потрібні вони, коли арешт також здійснювався без санкції прокурора [5, арк. 61, 109]. У 1959 р. майже всі свідки при перегляді справи дали позитивні характеристика репресованим односельцям, а К. Горшков пояснив розходження у показаннях тим, що його у 1937 р., виснажуючи, більше двадцяти разів допитували, протоколи не зачитувалися й підписувалися, довіряючи на слово співробітнику НКВС [5, арк. 84]. Зрозуміло, що методика роботи з іншими свідками була аналогічна й носила системний характер. Можливо, лише посадовці, такі як голова сільради Михайлевський П. та секретар сільради Буладан А., проявили особливу сумлінність щодо добору наклепницької інформації.

У такій надскладній ситуації звинувачувані визнали себе винними лише частково, а Рогальський С., першопочатково визнавши свою вину, згодом, взагалі, відмовився [5, арк. 61, 107]. Зазвичай, переважна більшість звинувачених визнавала свою, начебто, вину.

Таким чином, у роки «Великого терору» владою було визначено основні соціокультурні стереотипи громадян, які підпадали під жорна репресій. Одним із визначальних стереотипів виступав етнічний, коли неблагонадійними виступали цілі етноси, такі як поляки. Негативне відношення до Польщі у міжвоєнний період як до фашистської ворожої країни обумовлювало відповідне відношення до поляків, навіть тих, які народилися в СРСР і ніколи не відвідували Польщу, але розглядалися як потенційна загроза радянському

Л. Цибуленко. Соціокультурні стереотипи репресованих поляків Півдня України...

режиму. Ця політика на випередження призвела до наступу не лише на місця компактного, але й дисперсного проживання поляків, спочатку проти їх установ, а згодом і проти них самих.

Другим визначальним стереотипом було соціальне походження. Так, М. Баран, господарство якого визначалося як бідняцьке, за важкі провини, з точки зору тогочасної влади, все ж отримав 10 років таборів, а його односельці – вихідці з кулацьких, однозначно, ворожих родин, вищу міру покарання – розстріл. Ворожість, вірогідно, обумовлювалася більшим потягом соціально ворожих елементів – кулаків – до приватновласницького господарства, що не відповідало економічній доктрині влади. Такі громадяни не піддавалися перевихованню, тобто підлягали знищенню.

Третій визначальний стереотип – наявність у біографічних даних про службу у ворожих арміях, перш за все білій гвардії. Ці громадяни, які ще й могли вправно тримати зброю у руках, в уявленні радянської влади тільки очікували слушного моменту для виступу проти влади з метою її повалення.

Цим пояснюються превентивні заходи влади на встановленні таких осіб та їх усунення.

Стереотипними були й погляди на віруючих людей, в той час, коли влада сповідувала войовничо атеїстичні переконання. Поляки, до того ж, належали до римо-католицької церкви. Якщо переслідуванню піддавалася православна церква, то вже католицька більш відчутно зазнавала економічного, адміністративного й морального тиску, переслідувань політичного і кримінального характеру. Поляки завжди були ревними католиками, тому й розглядалися владою як потенційна загроза її існуванню, й, принаймні, частина їх підлягала винищенню.

П'ятий стереотип – це місце народження громадянина, наявність родичів за кордоном та щільність зв'язків з ними, зв'язки з консульством, спроба виїзду. Любов до малої Батьківщини розглядалася як націоналістична діяльність, пропаганда фашизму. Небезпечним виглядало, якщо тебе щось

Л. Цибуленко. Соціокультурні стереотипи репресованих поляків Півдня України...

відрізняло від радянської матриці, чи то національність, чи то соціальне походження, чи то «родзинки» в біографічних даних, чи то зв'язки із закордоном.

Шостий стереотип – це наявність громадян, які пройшли процедуру розкуркулення, тобто вже зазнали тяжких репресій, після чого вже не могли бути адептами радянської влади, а от її потенційними ворогами були. Вони та члени їх родин іноді неодноразово заарештовувалися під різними приводами, засуджувалися – влада постійно тримала їх під контролем. Частина розкуркулених потрапляла до рядів «лишенців» – тих, які позбавлялися виборчих прав. Перебуваючи вже в складі обмежених у політичних правах, вони поповнювали армію потенційних ворогів.

Тобто, радянська влада виглядала як мстива, не пробачаючи минулого своїм громадянам, яке йшло всупереч її уявленням. Їх не рятували ні маленькі діти, ні їх кількість, ні керівні посади, ні сумлінна праця. Культивувалась закритість суспільства, відсторонення, ізоляція від демократичного світу, дозоване владою спілкування з ним. Усе, що не вкладалося в ці межі, підлягало винищенню.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Білас І. І. Репресивно-каральна система в Україні (1917 – 1953) / І.І. Білас. – Кн. 1. – К. : Либідь, 1994. – 432 с. ; Кн. 2. – К. : Либідь, 1994. – 686 с.
2. Вронська Т. В. Репресії проти родин «ворогів народу» в Україні : ідеологія та практика (1917 – 1953 рр.) : дис. на зд. н. ст. д.і.н. / Т. В. Вронська. – К., 2009. – 460 с.
3. Всесоюзная перепись населения 1926 года. – Т. XIII : УССР. Степной подрайон. Днепропетровский подрайон. Горнопромышленный подрайон. – М. : Изд-е ЦСУ Союза ССР, 1929. – 464 с. ; сх.-карта.
4. Державний архів Херсонської області. Путівник. – К., 2003. – 740 с.

Л. Цибуленко. Соціокультурні стереотипи репресованих поляків Півдня України...

5. ДАХО. – Ф. Р-4033. – Оп. 3. – Спр. 37 : Рогальського С.А. та ін. по ст. 54-10 УК УРСР, 24 серпня 1937. – 120 арк.

6. Етнічна карта Півдня України (Соціокультурні та етнополітичні аспекти. – Вип. 2. Херсонська обл. : Інформаційно-методичний посібник / Кол. авт. ; Під заг. ред. П. І. Надолішнього. – Одеса : Од. філія УАДУ ; Астропринт, 1998. – 48 с.

7. Жезицький В. Й. Політичні репресії на Поділлі в 20–30-х рр.. : загальні тенденції і регіональні особливості : дис. на зд. н. ст. к.і.н. / В.Й. Жезицький. – К., 1997. – 182 с.

8. Калакура О. Я. Українська полонія в 1917– 1939 роках ХХ ст. : Дис. на зд. н. ст. к.і.н. / О. Я. Калакура. – К., 1995. – 219 с.

9. Конквест Р. Великий терор. Сталінська чистка тридцятих років / Р. Конквест. / Пер. з англ. Н. Волошинович, З. Корабліної. – Луцьк : ВМА «Терен», 2009. – 880 с.

10. Україна в добу «Великого терору» : 1936 – 1938 роки / Авт.-упоряд. Ю. Шаповал [та ін.]. – К. : Либідь, 2009. – 544 с. : іл.

11. Шитюк М. М. Масові репресії на півдні УРСР в 20-ті – на початку 50-х років. : дис. на зд. н. ст. д.і.н. / М.М. Шитюк. – К., 2001. – 435 с.

12. Шитюк М.М. Масові репресії проти населення Півдня України в 20 – 50-ті роки. – К. : Тетра, 2000. – 533 с.

В статье рассматриваются причины враждебного отношения большевистской власти к полякам, действия репрессивно-карательной системы. Сделано попытку на основе архивно-следственного материала выделить социокультурные стереотипы, определенные властью, в ходе репрессий на Юге Украины времен «Великого террора» против польского населения на примере Херсонщины.

Ключевые слова: *многонациональный регион, польские сельсоветы, репрессии, террор, социокультурные стереотипы, репрессивно-карательная система, нацменьшинства, националисты, государственный заем, «лишенцы», РКЦ, дисперсное проживание.*

Л. Цибуленко. Соціокультурні стереотипи репресованих поляків Півдня України...

The reasons of hostile relation of bolshevist power to Polish people, the action of the repressive-punitive system are examined In the article.

On the basis of archival-inquisitional material distinguished sociocultural stereotypes that the state power is done, during the repressions on the South of Ukraine while the «Large terror» period against the Polish population on the example of Kherson region.

Among stereotypes we can distinguish the ethnic, when whole ethnos came forward as unreliable; the social origin of citizen; the special attitude toward the people deprived of their property, the part of those who was delivered the right to vote; the service in hostile armies, foremost, the white household troops; looks to the religious people, especially catholic's; the birth-place mattered, the fact of relatives abroad and the connections with them.

Keywords: *multinational region, Polish village soviets, repressions, sociocultural stereotypes, repressive-punitive system, National minorities, nationalists, state loan.*